Temat lekcji	zagadnienia	Wymagania na poszczególne oceny				
		Ocena dopuszczająca Uczeń:	Ocena dostateczna Uczeń:	Ocena dobra Uczeń:	Ocena bardzo dobra Uczeń:	Ocena celująca Uczeń:
I. Starożytność						
1. Najstarsze ośrodki cywilizacyjne starożytności	– Najstarsze cywilizacje starożytne – Państwo, społeczeństwo i religia – Pismo, prawo i osiągnięcia cywilizacyjne	– wyjaśnia pojęcia: historia, chronologia, epoka, system irygacyjny, struktura społeczna, miasta-państwa, stella, piramida, monarchia despotyczna, rządy teokratyczne, politeizm, mumifikacja, kodeks praw, system kastowy, faraon, życie pośmiertne.	– wymienia najstarsze starożytne cywilizacje; – wskazuje cechy charakterystyczne cywilizacji starożytnego Wschodu; – przedstawia najważniejsze systemy etyczno-religijne wyróżniane w starożytnych cywilizacjach.	– omawia położenie starożytnych cywilizacji Bliskiego i Dalekiego Wschodu; – charakteryzuje cywilizację starożytnego Egiptu, Mezopotamii, Indii i Chin.	– rozróżnia rodzaje pisma w poszczególnych cywilizacjach starożytnych; – porównuje rozwój cywilizacji Bliskiego Wschodu z cywilizacjami Indii i Chin.	– sytuuje w czasie i przestrzeni cywilizacje starożytne; – uzasadnia, kiedy możemy mówić o początkach historii poszczególnych państw. – szeroko opisuje powstanie, rozwój, organizację społeczną, religię, pismo i najważniejsze osiągnięcia cywilizacji starożytnego Wschodu.
2. Dziedzictwo antycznej cywilizacji greckiej	– Dzieje starożytnej Grecji – Ustrój i życie społeczne Greków – Kultura i dziedzictwo Grecji	– wyjaśnia pojęcia: Hellenowie, Hellada, kultura mykeńska, wieki ciemne, epoka archaiczna, wielka kolonizacja, epoka klasyczna, imperium, wojna peloponeska, epoka hellenistyczna, polis, obywatel, oligarchia, demokracja, sąd skorupkowy, ostracyzm, strateg, heros, mit, wyrocznia, igrzyska w Olimpii, dramat, filozofia, kolumny, realizm.	– wymienia najważniejsze wydarzenia i procesy w dziejach Greków od ich przybycia na obszar Hellady po czasy Aleksandra Wielkiego; – omawia bitwę pod Maratonem i Termopilami.	– charakteryzuje najważniejsze osiągnięcia greckiej kultury i sztuki; – przedstawia strony biorące udział w wojnie peloponeskiej.	– wyjaśnia, czym były greckie poleis i na czym polegały ich systemy ustrojowe; – określa, jakie działania Aleksandra Wielkiego wpłynęły na stworzenie imperium.	– analizuje cechy kultury hellenistycznej; – uzasadnia, dlaczego Ateny nazywa się ojczyzną demokracji. – szeroko opisuje rozwój świata greckiego, ustrój polis, najważniejsze konflikty oraz dorobek kultury, sztuki, filozofii i nauki Greków.

3. Dzieje i osiągnięcia cywilizacyjne starożytnego Rzymu. Początki chrześcijaństwa	– Republika i Cesarstwo Rzymskie – Społeczeństwo i dorobek Rzymian – Narodziny i rozwój chrześcijaństwa	– wyjaśnia pojęcia: republika, plebejusze, patrycjusze, trybun ludowy, senat, prawo weta, Imperium Romanum, prowincja, Cesarstwo Rzymskie, romanizacja, wielka wędrówka ludów, Germanie, kopuła, łuk, cyrk, amfiteatr, termy, łuk triumfalny, chrześcijaństwo, Mesjasz, bazylika, biskup, diecezja, doktryna, edykt mediolański.	– omawia przykłady osiągnięć architektury, literatury i sztuki w starożytnym Rzymie; – przedstawia wkład starożytnych Rzymian w dziedzictwo cywilizacji europejskiej.	– charakteryzuje najważniejsze etapy rozwoju chrześcijaństwa w I–IV w. n.e.; – przedstawia proces tworzenia i upadku republiki w Rzymie; – rozumie znaczenie narodzin i rozwoju chrześcijaństwa dla kultury europejskiej.	– wskazuje różnice pomiędzy społeczeństwem greckim a rzymskim – zwłaszcza w zakresie ich organizacji politycznej; – uzasadnia i ocenia wpływ greckiej myśli filozoficznej, sztuki oraz religii na cywilizację starożytnego Rzymu.	– analizuje, czym różniło się chrześcijaństwo od innych wierzeń starożytności i jakie były źródła jego popularności; – uzasadnia, że Rzymianie przyczynili się do powstania aktualnej do dziś koncepcji prawa. – szeroko opisuje rozwój państwa rzymskiego, przemiany ustrojowe, osiągnięcia cywilizacyjne Rzymian oraz początki i znaczenie chrześcijaństwa.
II. Średniowiecze						
4. Cesarstwo Bizantyjskie oraz świat islamu	– Bizancjum i jego kultura – Chrześcijaństwo wschodnie – Islam i cywilizacja arabska	– wyjaśnia pojęcia: Cesarstwo Wschodniorzymskie, Bizancjum, Arabowie, ikonoklaści (obrazoburcy), papież, klątwa, rozłam w Kościele, sztuka bizantyjska, kościół Hagia Sophia (Mądrości Bożej), islam, muzułmanin, prorok, Allah, Koran, kalif, meczet.	– omawia charakterystyczne cechy literatury i sztuki arabsko-muzułmańskiej; – przedstawia podłoże, przebieg i konsekwencje sporu związanego z kultem świętych obrazów, do którego doszło w Bizancjum w VIII i IX w.	– charakteryzuje cechy bizantyńskiego kręgu kulturowego, uwzględniając specyfikę wschodniego chrześcijaństwa.	– analizuje, jaką rolę odegrali Arabowie i islam w dziejach Bliskiego Wschodu i basenu Morza Śródziemnego.	– uzasadnia wpływ Arabów i islamu na średniowieczną Europę, uwzględniając ich osiągnięcia w matematyce, astronomii, medycynie i filozofii. – szeroko opisuje dzieje Bizancjum i świata islamu, ich religię, kulturę, organizację państwa oraz wpływ obu kręgów cywilizacyjnych

						na średniowieczną Europę.
5. Europa Zachodnia	– Europa po upadku cesarstwa rzymskiego – Państwo Franków i cesarstwo Karolingów – Feudalizm, papiestwo i krucjaty	– wyjaśnia pojęcia: Europa barbarzyńska, wyznanie ariańskie, język romański, obrządek łaciński, klasztor, upadek życia miejskiego, Merowingowie, Królestwo Franków, majordomus, traktat w Verdun, dynastia karolińska, Rzesza Niemiecka, Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego, feudalizm, lenno, senior, wasal, warstwa rycerska, immunitet, Państwo Kościelne, uniwersalizm, niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia, rekonkwista, krucjaty, zakony rycerskie, Cesarstwo Łacińskie.	– omawia konflikt pomiędzy cesarzem i papieżem, którego podłożem było starcie się dwóch uniwersalizmów: cesarskiego i papieskiego; – przedstawia uwarunkowania oraz następstwa wypraw krzyżowych; – wyjaśnia postanowienia traktatu z Verdun.	– charakteryzuje rolę Karola Wielkiego oraz epoki karolińskiej w dziejach Europy; – sporządza linię czasu z najważniejszymi wydarzeniami z wypraw krzyżowych.	– analizuje, jak potoczyły się losy zachodniej Europy po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego, uwzględniając kwestie zmian w życiu społecznym i sposobie sprawowania władzy.	– uzasadnia znaczenie koronacji cesarskiej Karola Wielkiego i Ottona I dla dziejów zachodniej Europy. – szeroko opisuje przemiany polityczne i społeczne Europy Zachodniej, rozwój państwa Franków, feudalizm, spór cesarstwa z papiestwem oraz wyprawy krzyżowe.

6. Kultura łacińskiej Europy w średniowieczu	– Kultura chrześcijańskiej Europy – Szkolnictwo i uniwersytety – Romanizm i gotyk	– wyjaśnia pojęcia: katolicyzm, prawosławie, język łaciński, kultura rycerska, kultura dworska, poematy rycerskie, trubadur, literatura łacińska, scholastyka, uniwersytet, romanizm, gotyk, plan prostokąta lub krzyża łacińskiego, sklepienia kolebkowe i krzyżowe, półkolisty łuk, transept, sklepienia krzyżowo-żebrowe, przypory, łuki oporowe, witraż, rozeta, pinakle, malarstwo ołtarzowe.	– omawia uniwersalny charakter kultury chrześcijańskiej Europy; – przedstawia cechy stylu romańskiego i gotyckiego i podaje przykłady; – wyjaśnia rolę uniwersytetów, czyli niezależnych zrzeszeń studentów i profesorów w rozwoju wiedzy oraz kształceniu.	– analizuje, na czym opierał się uniwersalny charakter kultury zachodnioeuropejskiego średniowiecza, jaką rolę odgrywało w jej rozwoju chrześcijaństwo oraz jakie były jej wspólne źródła i przejawy.	– analizuje, jakie znaczenie miał postępujący rozwój twórczości w językach narodowych w Europie w omawianym okresie; – porównuje ze sobą styl romański i gotycki w architekturze średniowiecznej.	– uzasadnia ponadczasowe znaczenie osiągnięć kulturowych i naukowych uniwersalnego charakteru kultury zachodnioeuropejskiej. – szeroko opisuje najważniejsze cechy kultury łacińskiej Europy, rozwój szkolnictwa i uniwersytetów oraz sztukę romańską i gotycką.
4. Cesarstwo Bizantyjskie oraz świat islamu	– Cesarstwo Wschodniorzymskie i rozwój Bizancjum – Kultura i sztuka bizantyjska – Hagia Sophia – Chrześcijaństwo wschodnie i spór o kult obrazów – Rozłam w chrześcijaństwie Wschodu i Zachodu – Narodziny islamu: prorok, Allah, Koran i meczet – Arabowie oraz wpływ kultury muzułmańskiej na naukę i kulturę Europy	– wyjaśnia pojęcia: Cesarstwo Wschodniorzymskie, Bizancjum, Arabowie, ikonoklaści (obrazoburcy), papież, klątwa, rozłam w Kościele, sztuka bizantyjska, kościół Hagia Sophia (Mądrości Bożej), islam, muzułmanin, prorok, Allah, Koran, kalif, meczet.	– omawia charakterystyczne cechy literatury i sztuki arabsko-muzułmańskiej; – przedstawia podłoże, przebieg i konsekwencje sporu związanego z kultem świętych obrazów, do którego doszło w Bizancjum w VIII i IX w.	– charakteryzuje cechy bizantyńskiego kręgu kulturowego, uwzględniając specyfikę wschodniego chrześcijaństwa.	– analizuje, jaką rolę odegrali Arabowie i islam w dziejach Bliskiego Wschodu i basenu Morza Śródziemnego.	– uzasadnia wpływ Arabów i islamu na średniowieczną Europę, uwzględniając ich osiągnięcia w matematyce, astronomii, medycynie i filozofii. – szeroko opisuje dzieje Bizancjum i świata islamu, ich religię, kulturę, organizację państwa oraz wpływ obu kręgów cywilizacyjnych na średniowieczną Europę.

5. Europa Zachodnia	– Europa po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego – Królestwo Franków – Merowingowie i Karolingowie – Karol Wielki, traktat w Verdun i powstanie cesarstwa na Zachodzie – Feudalizm: senior, wasal, lenno, immunitet i rycerstwo – Rywalizacja cesarstwa z papiestwem – Krucjaty, rekonkwista i zakony rycerskie	– wyjaśnia pojęcia: Europa barbarzyńska, wyznanie ariańskie, język romański, obrządek łaciński, klasztor, upadek życia miejskiego, Merowingowie, Królestwo Franków, majordomus, traktat w Verdun, dynastia karolińska, Rzesza Niemiecka, Święte Cesarstwo Rzymskie Narodu Niemieckiego, feudalizm, lenno, senior, wasal, warstwa rycerska, immunitet, Państwo Kościelne, uniwersalizm, niewola awiniońska, wielka schizma zachodnia, rekonkwista, krucjaty, zakony rycerskie, Cesarstwo Łacińskie.	– omawia konflikt pomiędzy cesarzem i papieżem, którego podłożem było starcie się dwóch uniwersalizmów: cesarskiego i papieskiego; – przedstawia uwarunkowania oraz następstwa wypraw krzyżowych; – wyjaśnia postanowienia traktatu z Verdun.	– charakteryzuje rolę Karola Wielkiego oraz epoki karolińskiej w dziejach Europy; – sporządza linię czasu z najważniejszymi wydarzeniami z wypraw krzyżowych.	– analizuje, jak potoczyły się losy zachodniej Europy po upadku cesarstwa zachodniorzymskiego, uwzględniając kwestie zmian w życiu społecznym i sposobie sprawowania władzy.	– uzasadnia znaczenie koronacji cesarskiej Karola Wielkiego i Ottona I dla dziejów zachodniej Europy. – szeroko opisuje przemiany polityczne i społeczne Europy Zachodniej, rozwój państwa Franków, feudalizm, spór cesarstwa z papiestwem oraz wyprawy krzyżowe.
6. Kultura łacińskiej Europy w średniowieczu	– Uniwersalny charakter łacińskiej kultury średniowiecznej – Rola chrześcijaństwa i języka łacińskiego – Kultura rycerska i dworska oraz literatura średniowieczna – Scholastyka i rozwój uniwersytetów – Styl romański – cechy i przykłady – Styl gotycki – cechy i przykłady oraz rozwój języków narodowych	– wyjaśnia pojęcia: katolicyzm, prawosławie, język łaciński, kultura rycerska, kultura dworska, poematy rycerskie, trubadur, literatura łacińska, scholastyka, uniwersytet, romanizm, gotyk, plan prostokąta lub krzyża łacińskiego, sklepienia kolebkowe i krzyżowe, półkolisty łuk, transept, sklepienia krzyżowo-żebrowe, przypory, łuki oporowe,	– omawia uniwersalny charakter kultury chrześcijańskiej Europy; – przedstawia cechy stylu romańskiego i gotyckiego i podaje przykłady; – wyjaśnia rolę uniwersytetów, czyli niezależnych zrzeszeń studentów i profesorów w rozwoju wiedzy oraz kształceniu.	– analizuje, na czym opierał się uniwersalny charakter kultury zachodnioeuropejskiego średniowiecza, jaką rolę odgrywało w jej rozwoju chrześcijaństwo oraz jakie były jej wspólne źródła i przejawy.	– analizuje, jakie znaczenie miał postępujący rozwój twórczości w językach narodowych w Europie w omawianym okresie; – porównuje ze sobą styl romański i gotycki w architekturze średniowiecznej.	– uzasadnia ponadczasowe znaczenie osiągnięć kulturowych i naukowych uniwersalnego charakteru kultury zachodnioeuropejskiej. – szeroko opisuje najważniejsze cechy kultury łacińskiej Europy, rozwój szkolnictwa i uniwersytetów oraz sztukę romańską i gotycką.

		witraż, rozeta, pinakle, malarstwo ołtarzowe.				
III. Ziemie polskie w średniowieczu						
9. Narodziny państwa polskiego – panowanie Mieszka I i Bolesława Chrobrego	– Powstanie państwa polskiego – Chrzest Polski i organizacja państwa – Panowanie pierwszych Piastów	– wyjaśnia pojęcia: państwo Polan, gród, obrządek łaciński, trybut, dynastia Piastów, Wielkopolska, Grody Czerwieńskie, Śląsk, Małopolska, Dagome iudex, opole, drużyna książęca, kanonizacja, relikwie męczennika, zjazd gnieźnieński, „Kronika” Galla Anonima, Drzwi Gnieźnieńskie, arcybiskupstwo, świadczenia, daniny, służebności.	– przedstawia terytoria, które weszły w skład państwa Mieszka I; – wymienia terytoria, które znajdowały się pod panowaniem Bolesława Chrobrego po 1018 r.	– uzasadnia, jakie znaczenie dla powstającego państwa polskiego miało przyjęcie chrześcijaństwa; – omawia stosunki Polski Bolesława Chrobrego z sąsiadami.	– ocenia, jakie znaczenie dla Polski miał zjazd gnieźnieński i koronacja królewska Bolesława Chrobrego.	– uzasadnia wpływ chrystianizacji Polski na przejęcie dorobku cywilizacji zachodnioeuropejskiej; – analizuje rolę zjazdu gnieźnieńskiego w 1000 r. w procesie wzmacniania pozycji Bolesława Chrobrego i jego państwa. – szeroko opisuje proces powstawania państwa polskiego, politykę Mieszka I i Bolesława Chrobrego oraz znaczenie chrztu Polski i zjazdu gnieźnieńskiego.
10. Monarchia piastowska w latach 1025–1138	– Kryzys i odbudowa państwa Piastów – Polityka wewnętrzna i zagraniczna władców – Polska do testamentu Bolesława Krzywoustego	– wyjaśnia pojęcia: reakcja pogańska, trybut, woj, prawo rycerskie, główszczyzna, nawiązka, opactwo benedyktynów, obóz papieski, palatyn (wojewoda).	– omawia sytuację, jaka panowała na ziemiach polskich po objęciu władzy przez Mieszka II oraz po jego śmierci; – wymienia terytoria, które znajdowały się	– charakteryzuje przyczyny i konsekwencje konfliktu króla Bolesława Śmiałego z biskupem Stanisławem; – omawia przyczyny i skutki reakcji pogańskiej	– analizuje i ocenia politykę zagraniczną Bolesława Krzywoustego i wymienia jego najważniejsze osiągnięcia;	– uzasadnia, czy słusznie Kazimierz otrzymał przydomek „Odnowiciel”. – szeroko opisuje przemiany monarchii piastowskiej w latach 1025–1138, kryzys państwa, odbudowę za

			pod panowaniem Kazimierza Odnowiciela i Bolesława Krzywoustego.	w okresie osłabienia władzy centralnej po śmierci Mieszka I.	– charakteryzuje przemiany związane z nadaniem przez Kazimierza Odnowiciela ziemi dla wojów na prawie rycerskim.	Kazimierza Odnowiciela oraz politykę kolejnych władców.
11. Rozbicie dzielnicowe i jego skutki	– Rozbicie dzielnicowe Polski – Najazdy i zagrożenia zewnętrzne – Przemiany gospodarcze i społeczne	– wyjaśnia pojęcia: statut (testament) Bolesława Krzywoustego, princeps, senior, pryncypat, seniorat, możnowładztwo krakowskie, monarchia Henryków śląskich, Mongołowie (Tatarzy), zakon krzyżacki, kolonizacja na prawie niemieckim, lokacja, kolonizacja wewnętrzna, wolnizna, trójpolówka, sołtys, podgrodzie, osada targowa, prawo magdeburskie, wójt.	– omawia zasady zawarte w ustawie sukcesyjnej (tzw. testamencie) Bolesława Krzywoustego; – wyjaśnia przyczyny i konsekwencje rozbicia dzielnicowego.	– wyjaśnia, jakie konsekwencje miały następujące wydarzenia: sprowadzenie zakonu krzyżackiego, bitwa pod Legnicą i zabójstwo Przemysła II; – sporządza linię czasu prezentującą etapy przebiegu rozbicia dzielnicowego w Polsce.	– charakteryzuje zasady i przebieg kolonizacji na prawie niemieckim oraz podaje przykłady tego procesu; – analizuje proces, który doprowadził do upadku zasady pryncypatu i senioratu oraz podaje konsekwencje tych wydarzeń.	– analizuje czynniki, które doprowadziły do ożywienia gospodarczego na ziemiach polskich w XII–XIII w. – szeroko opisuje przyczyny, przebieg i skutki rozbicia dzielnicowego, a także przemiany gospodarcze, społeczne i osadnicze na ziemiach polskich w XII–XIII w.
12. Polska za Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego	– Zjednoczenie ziem polskich – Polityka Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego – Rozwój państwa i gospodarki	– wyjaśnia pojęcia: dynastia Przemyślidów, bunt wójta Alberta, Szczerbiec, wieczysty pokój, zjazd monarchów w Krakowie, pieczęć majestatowa, statut piotrkowski, statut wiślicki, Akademia Krakowska, przymus drogowy, prawo składu, żupy solne.	– wymienia osiągnięcia i niepowodzenia Władysława Łokietka w polityce wewnętrznej i zagranicznej; – omawia proces odbudowy Królestwa Polskiego przez Władysława Łokietka.	– charakteryzuje i ocenia politykę króla Kazimierza Wielkiego wobec zakonu krzyżackiego i Jana Luksemburskiego; – zaznacza na mapie ziemie, które wchodziły w skład państwa polskiego za Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego.	– ocenia panowanie Władysława Łokietka; – charakteryzuje przemiany gospodarcze i społeczne, jakie zaszły w Polsce w czasach Kazimierza Wielkiego.	– uzasadnia, jakie znaczenie dla odbudowującego się Królestwa Polskiego miał pokój kaliski; – ocenia rządy króla Kazimierza; – uzasadnia, czy słusznie zasłużył on na przydomek „Wielki”. – szeroko opisuje proces odbudowy Królestwa Polskiego oraz politykę

						wewnętrzną i zagraniczną Władysława Łokietka i Kazimierza Wielkiego.
13. Od unii polsko-węgierskiej do unii polsko-litewskiej. Polska za panowania Ludwika Węgierskiego i Władysława Jagiełły	– Unie Polski z Węgrami i Litwą – Panowanie Ludwika Węgierskiego i Władysława Jagiełły – Stosunki Polski z zakonem krzyżackim	– wyjaśnia pojęcia: Andegawenowie, przywilej koszycki, unia personalna, Jagiellonowie, wielka wojna z zakonem krzyżackim, I pokój toruński.	– wyjaśnia istotę unii personalnej i wskazuje przykłady takich unii w dziejach Polski średniowiecznej.	– charakteryzuje okoliczności zawarcia unii polsko-litewskiej w XIV w.; – przedstawia okres panowanie Ludwika Węgierskiego w Polsce.	– charakteryzuje i ocenia stosunki polsko-krzyżackie w XV w.; – ocenia wpływ przywilejów zdobytych przez szlachtę w omawianym okresie na życie społeczne, polityczne i gospodarcze w Królestwie Polskim.	– ocenia znaczenie zawarcia unii polsko-litewskiej w XIV w.; – analizuje rządy króla Władysława Jagiełły. – szeroko opisuje związki Polski z Węgrami i Litwą, rządy Ludwika Węgierskiego i Władysława Jagiełły oraz znaczenie unii polsko-litewskiej i konfliktów z zakonem krzyżackim.
14. Państwo polsko-litewskie za panowania Władysława Warneńczyka i Kazimierza Jagiellończyka	– Polityka Jagiellonów w XV wieku – Wojna trzynastoletnia i jej skutki – Rozwój ustroju i gospodarki	– wyjaśnia pojęcia: władza regencyjna, unia personalna polsko-węgierska, wojna trzynastoletnia, Związek Pruski, konfederacja, przywilej inkorporacyjny, II pokój toruński, Prusy Zakonne, Tajna Rada Związku Pruskiego, folwark szlachecki, pańszczyzna, układ o sukcesji, rada koronna, przywileje szlacheckie, urzędnicy ziemscy, sejmiki	– omawia zmiany terytorialne po zawarciu II pokoju toruńskiego w 1466 r.; – przedstawia przyczyny i konsekwencje wojny trzynastoletniej z zakonem krzyżackim.	– wyjaśnia, jaki charakter miała monarchia w Polsce w XV w. i jaki był zakres władzy króla.	– ocenia wpływ przywilejów zdobytych przez szlachtę do końca XV w. na życie społeczne, polityczne i gospodarcze w Królestwie Polskim.	– charakteryzuje i ocenia politykę dynastyczną Jagiellonów w XV w. – szeroko opisuje politykę Władysława Warneńczyka i Kazimierza Jagiellończyka, wojnę trzynastoletnią, przemiany ustrojowe oraz rozwój pozycji szlachty w XV w.

		ziemskie, sejm walny, izba poselska i senacka.				
15. Miejsce Polski w średniowiecznej Europie. Kultura na ziemiach polskich	– Polska w kręgu kultury łacińskiej – Rozwój szkolnictwa i piśmiennictwa – Sztuka średniowieczna w Polsce	– wyjaśnia pojęcia: cywilizacja zachodnioeuropejska, kultura łacińska, misje chrystianizacyjne, synkretyzm, kalendarz liturgiczny, kalendarz juliański, roczniki, kroniki, „Bogurodzica”, „Kazania świętokrzyskie”, „Psałterz floriański”, szkoły katedralne, szkoły zakonne, szkoły parafialne, Drzwi Gnieźnieńskie, płyta wiślicka, romański portal, Collegium Maius, Barbakan, Ołtarz Mariacki, gotycki ratusz, freski w Kaplicy Trójcy Świętej na Zamku w Lublinie.	– wyjaśnia, jakie znaczenie miało przyjęcie chrześcijaństwa w obrządku łacińskim przez Mieszka I; – wymienia najstarsze zabytki piśmiennictwa w języku polskim oraz kroniki i ich twórców.	– charakteryzuje rozwój szkolnictwa w Królestwie Polskim; – umieszcza na mapie Polski symbole przedstawiające zabytki romańskie i gotyckie polskiego średniowiecza.	– charakteryzuje sztukę romańską i gotycką na ziemiach polskich; – analizuje informacje na temat zabytków sztuki średniowiecznej w swojej miejscowości lub regionie.	– uzasadnia, jaką rolę odegrała Akademia Krakowska w procesie alfabetyzacji ziem polskich. – szeroko opisuje miejsce Polski w kulturze średniowiecznej Europy, rozwój chrześcijaństwa, szkolnictwa, piśmiennictwa, sztuki romańskiej i gotyckiej na ziemiach polskich.
IV. Czasy nowożytne						

18. Wielkie odkrycia geograficzne i europejska ekspansja kolonialna	– Przyczyny i przebieg odkryć geograficznych – Powstanie imperiów kolonialnych – Skutki ekspansji europejskiej	– wyjaśnia pojęcia: busola, karawela, kość słoniowa, Indianie, linia rozgraniczająca, kolonializm, konkwistador, niewolnictwo, Ameryka Łacińska, Mulaci, Metysi.	– wymienia największych europejskich odkrywców i ich osiągnięcia; – wyjaśnia, dlaczego na przełomie epok średniowiecznej i nowożytnej, Europejczycy podjęli wyprawy odkrywcze i rozpoczęli ekspansję kolonialną na innych kontynentach.	– charakteryzuje najważniejsze następstwa odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej; – umieszcza na mapie konturowej świata symbole przedstawiające nowo założone kolonie.	– charakteryzuje proces powstawania pierwszych nowożytnych imperiów kolonialnych i ich wpływ na nowy podział świata.	– uzasadnia, na czym opierał się sukces państw kolonialnych od XV do XVI w. – szeroko opisuje przyczyny, przebieg i skutki wielkich odkryć geograficznych oraz proces powstawania pierwszych imperiów kolonialnych.
19. Reformacja i konflikty religijne w Europie	– Przyczyny i główne nurty reformacji – Konflikty religijne w Europie – Kontrreformacja i jej skutki	– wyjaśnia pojęcia: reformacja, konflikty religijne, odpust, bulla, pastor, luteranizm, wojna chłopska, protestanci, pokój augsburski, kalwinizm, predestynacja, akt supremacji, Kościół anglikański, hugenoci, noc św. Bartłomieja, edykt nantejski, sobór trydencki, Towarzystwo Jezusowe – jezuici, kontrreformacja, Święte Oficjum, „Indeks ksiąg zakazanych”.	– przedstawia okoliczności, w jakich doszło do walk religijnych w krajach europejskich; – wymienia państwa, w których dominowały wyznania protestanckie oraz te, w których panowała religia katolicka.	– charakteryzuje przyczyny wystąpień zwolenników reformacji przeciwko doktrynie i sposobowi funkcjonowania Kościoła katolickiego.	– przedstawia działania Kościoła katolickiego podjęte w odpowiedzi na reformację; – charakteryzuje najważniejsze założenia wyznań protestanckich.	– analizuje, czym się różnił luteranizm od kalwinizmu; – podaje i ocenia następstwa reformacji i kontrreformacji w wybranych państwach Europy. – szeroko opisuje przyczyny i przebieg reformacji, główne wyznania protestanckie, konflikty religijne oraz działania Kościoła katolickiego w okresie kontrreformacji.

20. Kultura europejska epoki renesansu i baroku	– Humanizm i renesans – Kultura i sztuka renesansu – Barok i jego najważniejsze cechy	– wyjaśnia pojęcia: humanizm, myśl humanistyczna, druk, maszyna drukarska, odrodzenie, renesans, krytycyzm, zasada „cel uświęca środki”, perspektywa linearna, barok, styl barokowy, monumentalizm, światłocień, Wersal, empiryzm, racjonalizm.	– wymienia najważniejszych artystów renesansu i baroku.	– charakteryzuje idee głoszone przez humanistów; – wskazuje i porównuje ze sobą najważniejsze cechy kultury renesansowej i barokowej.	– na podstawie zamieszczonych źródeł ikonograficznych wskazuje najbardziej wyróżniające się cechy architektury renesansowej.	– wymienia i ocenia twórczość najważniejszych artystów renesansu i baroku. – szeroko opisuje idee humanizmu oraz najważniejsze cechy, twórców i osiągnięcia kultury renesansu i baroku w Europie.
21. Oświecenie i przemiany cywilizacyjne i polityczne XVIII w.	– Idee oświecenia – Przemiany gospodarcze i społeczne XVIII wieku – Rewolucja amerykańska i francuska	– wyjaśnia pojęcia: oświecenie, rewolucja agrarna, płodozmian, rewolucja przemysło-wa, maszyna parowa, latające czółenko, oświecanie umysłów, krytycyzm, deizm, ateizm, encyklopedia, trójpodział władzy, rewolucja amerykańska, Kongres kontynentalny, Deklaracja niepodległości Stanów Zjednoczonych, Konstytucję Stanów Zjednoczonych Ameryki, stan trzeci, burżuazja, rewolucja francuska, Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela.	– omawia wpływ idei oświeceniowych na rewolucję amerykańską i francuską.	– charakteryzuje najważniejsze założenia myśli oświeceniowej; – przedstawia skutki i znaczenie rewolucji francuskiej.	– wyjaśnia, na czym – według myślicieli epoki oświecenia – powinny opierać się relacje pomiędzy władzą a ludźmi.	– wyjaśnia pojęcia rewolucji agrarnej i przemysłowej oraz analizuje, w jaki sposób wpłynęły one na życie społeczne w XVIII w.; – porównuje przyczyny, cele i charakter amerykańskiej wojny o niepodległość oraz rewolucji francuskiej. – szeroko opisuje idee oświecenia, przemiany gospodarcze i społeczne XVIII w. oraz przyczyny, przebieg i znaczenie rewolucji amerykańskiej i francuskiej.
V. Rzeczpospolita Obojga Narodów – XVI–XVIII w.						

22. Państwo polsko-litewskie w XVI w. (do 1569 r.)	– Polska i Litwa w XVI wieku – Gospodarka folwarczno-pańszczyźniana – Demokracja szlachecka	– wyjaśnia pojęcia: sekularyzacja Państwa Zakonnego, hołd lenny, Hołd Pruski, gospodarka folwarczno-pańszczyźniana, przywilej piotrkowski, spichlerz, demokracja szlachecka, możnowładztwo, szlachta średnia, konstytucja, konstytucja Nihil novi, sejm, senat, pospolite ruszenie, prawo nobilitacji, sejmiki, nominacja, sejm nadzwyczajny, sejm elekcyjny, sejm koronacyjny, zasada jednomyślności.	– omawia stosunki państwa polsko-litewskiego z sąsiadami w XVI w.; – wyjaśnia, na czym polegała demokracja szlachecka w Polsce.	– charakteryzuje gospodarkę folwarczno-pańszczyźnianą na ziemiach polskich.	– ocenia, jakie konsekwencje miał rozwój gospodarki folwarczno-pańszczyźnianej dla szlachty, mieszczan i chłopów oraz państwa; – na podstawie tekstu źródłowego opisuje produkty, jakimi handlowano w Gdańsku w XVI w.	– uzasadnia, jaką rolę odgrywał sejm w Rzeczypospolitej w XVI w.; – analizuje, jakie znaczenie dla ukształtowania się demokracji szlacheckiej miała konstytucja Nihil novi. – szeroko opisuje ustrój, gospodarkę i społeczeństwo państwa polsko-litewskiego w XVI w., ze szczególnym uwzględnieniem demokracji szlacheckiej i roli sejmu.
23. Rzeczpospolita Obojga Narodów w 2. połowie XVI w.	– Unia lubelska i powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów – Tolerancja religijna i unia brzeska – Wolna elekcja i ustrój państwa	– wyjaśnia pojęcia: Rzeczpospolita państwem bez stosów, Prusy Książęce, Kościół narodowy, bracia polscy, arianie, Konfederacja warszawska, unia brzeska, Kościół unicki, Kościół grekokatolicki, unia lubelska, Rzeczpospolita Obojga Narodów, arras, cerkiew grekokatolicka, wolna elekcja, interrex, artykuły henrykowskie, bezkrólewie, Zamek Królewski w Warszawie.	– wyjaśnia pojęcie unia realna i wymienia warunki, na których została zawarta unia lubelska.	– charakteryzuje zasady ustrojowe Rzeczpospolitej, jakie ukształtowały się pod koniec XVI w.	– analizuje, w jaki sposób wybierano władców po śmierci ostatniego z Jagiellonów.	– ocenia, czy Rzeczpospolita szlachecka była państwem tolerancji religijnej; – analizuje i uzasadnia, dlaczego model ustrojowy i kulturowy Rzeczypospolitej mógł być atrakcyjny dla narodów ościennych. – szeroko opisuje powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów, zasady unii lubelskiej, wolnej elekcji oraz sytuację religijną i

						ustrojową państwa w drugiej połowie XVI w.
24. Kultura renesansowa w Rzeczypospolitej	– Renesans w Polsce – Twórcy i zabytki polskiego renesansu – Rozwój szkolnictwa i literatury	– wyjaśnia pojęcia: humanistyczne idee, renesansowy dziedziniec, kaplica grobowa Zygmunta Starego, Kaplica Zygmuntowska, sarkofag, mecenas, krużganki, arkady, Sukiennice, Wielki Arsenał, Złota Brama, renesansowy ratusz, język narodowy, „Psałterz dawidowy", Biblia brzeska, gimnazjum kalwińskie, kolegium jezuickie, Akademia Wileńska, Akademia Zamojska.	– opisuje przemiany w szkolnictwie na ziemiach polskich w XVI w.; – wymienia najważniejsze dzieła sztuki renesansowej w Polsce.	– charakteryzuje informacje na temat zabytków architektury renesansowej na terenie swojego regionu; – wymienia najwybitniejszych polskich twórców epoki renesansu.	– analizuje, czym się zasłużyli dla kultury i nauki najwybitniejsi polscy twórcy epoki renesansu.	– analizuje, w jaki sposób humanizm i kultura renesansowa dotarły na teren Rzeczpospolitej; – argumentuje, jakie było miejsce Kościoła w rzeczywistości kulturalnej i naukowej, która wytworzyła się na ziemiach polskich w XVI w. – szeroko opisuje rozwój renesansu w Rzeczypospolitej, osiągnięcia kultury i szkolnictwa oraz działalność najważniejszych polskich twórców i uczonych.
25. Rzeczpospolita Obojga Narodów w XVII w.	- Wojny Rzeczypospolitej w XVII wieku – Powstanie Chmielnickiego i potop szwedzki – Kryzys państwa i jego skutki	– wyjaśnia pojęcia: husarz, husaria, koncerz, dymitriada, Inflanty, powstanie Chmielnickiego, Chanat Krymski, kozak, powstanie chłopskie, potop szwedzki, żupan, konfederacja wojskowo-szlachecka, suwerenność,	– przedstawia przyczyny wojen między Rzecząpospolitą a Szwecją, Rosją i Turcją; – wymienia najważniejsze etapy konfliktów i stoczone	– omawia przyczyny wybuchu powstania Chmielnickiego i określa jego skutki.	– charakteryzuje przejawy kryzysu gospodarczego, jaki dotknął Rzeczpospolitą w XVII w. i jego następstwa społeczno-polityczne.	– analizuje, jakie terytoria utraciła Rzeczpospolita w 2. połowie XVII w. – szeroko opisuje przyczyny, przebieg i skutki wojen Rzeczypospolitej w XVII w. oraz ich wpływ na sytuację polityczną,

		latyfundium, liberum veto, abdykacja.	bitwy ze Szwecją, Rosją i Turcją.			gospodarczą i społeczną państwa.
26. Rzeczpospolita w czasach saskich. Kultura barokowo-sarmacka	– Rządy Wettinów w Polsce – Osłabienie Rzeczypospolitej – Barok i sarmatyzm	– wyjaśnia pojęcia: czasy saskie, unia personalna, III wojna północna, Sejm Niemy, „Za króla Sasa jedz, pij i popuszczaj pasa”, kultura barokowo-sarmacka, Kolumna Zygmunta, taniec śmierci, portrety trumienne, Kalwaria, Kalwaria Zebrzydowska, sarmatyzm, kontusz, złota wolność szlachecka, ksenofobia, przedmurze chrześcijaństwa.	– opisuje, czym charakteryzował się barok w Rzeczpospolitej.	– charakteryzuje, jakie były skutki zwycięstwa kontrreformacji w Rzeczypospolitej.	– analizuje, czym się charakteryzowały ideologia i kultura sarmacka; – ocenia, dlaczego szlachta uważała Rzeczpospolitą za przedmurze chrześcijaństwa.	– ocenia okres panowania królów: Augusta II i Augusta III; – uzasadnia, jakie negatywne i pozytywne zjawiska miały miejsce w okresie panowania Augusta II i Augusta III w Rzeczypospolitej. – szeroko opisuje sytuację polityczną Rzeczypospolitej w czasach saskich oraz cechy kultury barokowej i sarmackiej, wskazując ich pozytywne i negatywne następstwa.
27. Rzeczpospolita za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. Konstytucja 3 maja	– Panowanie Stanisława Augusta Poniatowskiego – Reformy państwa i Sejm Wielki – Konstytucja 3 maja i jej obrona	– wyjaśnia pojęcia: Familia, Szkoła Rycerska, Pałac Kadetów, prawa kardynalne, Konfederacja barska, pierwszy rozbiór Polski, Kołacz królów, traktat rozbiorowy, Komisja Edukacji Narodowej, Sejm Czteroletni lub Wielki, stronnictwo królewskie (dworskie), stronnictwo	– przedstawia przyczyny i skutki zawiązania konfederacji targowickiej; – wyjaśnia, dlaczego doszło do I rozbioru i jakie ziemie utraciła w jego wyniku Rzeczpospolita.	– charakteryzuje metody ingerowania Rosji w sprawy Rzeczypospolitej w XVIII w.	– charakteryzuje stronnictwa polityczne działające w okresie obrad Sejmu Wielkiego.	– analizuje ustrój Rzeczypospolitej, który ukształtował się w wyniku reform Sejmu Wielkiego i uchwalenia Konstytucji 3 maja. – szeroko opisuje sytuację Rzeczypospolitej za panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego, reformy Sejmu Wielkiego, Konstytucję 3

		patriotyczne, stronnictwo hetmańskie, reformy wojskowe i podatkowe, ustawa o miastach, Konstytucja 3 maja, Straż Praw, konfederacja targowicka, wojna w obronie Konstytucji 3 maja, Order Virtuti Militari.				maja oraz działania jej przeciwników.
28. Upadek Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Oświecenie w Rzeczypospolitej	– Rozbiory i upadek Rzeczypospolitej – Insurekcja kościuszkowska – Oświecenie i reformy w Polsce	– wyjaśnia pojęcia: drugi rozbiór Polski, sejm rozbiorowy, bojkot, insurekcja kościuszkowska, Akt powstania, Odezwa Tadeusza Kościuszki do polskich kobiet, kosynierzy, uniwersał połaniecki, rzeź Pragi, trzeci rozbiór Polski, Collegium Nobilium, Biblioteka Załuskich, Teatr Narodowy, „Monitor”, zakon pijarów, szkoły główne, obiady czwartkowe, Łazienki Królewskie (Pałac na Wodzie w Warszawie).	– wymienia, jakie terytoria Rzeczypospolitej zajęły mocarstwa rozbiorowe w wyniku II i III rozbioru; – omawia przebieg insurekcji kościuszkowskiej.	– wyjaśnia, w jaki sposób i dlaczego Tadeusz Kościuszko zabiegał o pozyskanie poparcia chłopów dla powstania; – charakteryzuje zmiany w szkolnictwie polskim, jakie zaszły w 2. połowie XVIII w.	– charakteryzuje kulturę doby oświecenia w Rzeczypospolitej.	– uzasadnia, które z przyczyn upadku Rzeczypospolitej były najistotniejsze, podaje argumenty; – wyjaśnia znaczenie upadku Rzeczypospolitej dla sytuacji politycznej w Europie; – ocenia, jaką rolę odegrała Komisja Edukacji Narodowej w przemianach edukacyjnych w XVIII w. – szeroko opisuje przyczyny i przebieg upadku Rzeczypospolitej, kolejne rozbiory, insurekcję kościuszkowską oraz dorobek polskiego oświecenia.